

RIJKSDIENST
VOOR DE IJSELMEERPOLDERS
LELYSTAD
Smedinghuis

BIBLIOTHEEK
RIJKSDIENST VOOR DE
IJSELMEERPOLDERS

Werkdocument 1976 - 13 Bw

MOGELIJKHEDEN MILIEUVRIENDELIJKE TUINBOUW
STADSGBIED ALMERE

J. Visser
H. Slager

R
8642

9820

<i>IR</i>
<i>8642</i>

Fruitteelt

In het volgende wordt getracht om enigermate een beeld te schetsen van de mogelijkheden van fruitteelt en volle grondsgroententeelt in het stadsgebied van Almere. Als uitgangspunten fungeren een zo milieuvriendelijk mogelijke teeltwijze in combinatie met een zo hoog mogelijke functie van contactmogelijkheden tussen consument en producent, waarbij de producerende bedrijven zichzelf zo mogelijk zullen moeten kunnen bedruipen.

Fruitteelt

In de Nederlandse fruitteelt is de appel het belangrijkste gewas (60% appel, 20% peer, 10% pruim en kers en 10% klein fruit). De appel is echter ook het meest gevoelig voor ziekten en plagen. In het volgende wordt derhalve hoofdzakelijk de appelteelt besproken

Bodem

De uniforme, kalkrijke zware zavelgronden in het Almeregebied zijn zeer goed geschikt voor de teelt van appelen. Uit de tot nu toe verkregen ervaringen met de teelt van peren in de IJsselmeerpolders blijkt dat de poldergronden voor deze teelt minder geschikt zijn. De ervaringen met de pruimen zijn zeer beperkt doch niet ongunstig, met aardbeien en bessen zijn goed, terwijl tenslotte voor teelten als frambozen en bramen er weinig ervaring voorhanden is, doch deze zullen er zeker wel willen groeien.

Waterhuishouding

Appelboomgaarden vragen een diepe ontwatering ¹⁾. Er dient rekening mee te worden gehouden dat aangepaste maatregelen (onderbemaling) noodzakelijk zal zijn binnen het Almeregebied dat op de Hoge Afdeling afwatert. Peer, pruim en kers zijn minder gevoelig dan appelen.

Bemesting

De inzichten in de bemestingsbehoeften van boomgaarden is de laatste jaren ingrijpend gewijzigd ²⁻³⁾. Gezien de lage behoefte van boomgaarden en de betrekkelijk hoge natuurlijke vruchtbaarheid kan gesteld worden dat bemesting de eerste tientallen jaren vrijwel achterwege kan blijven. Eventuele bemesting kan gezien de beperkte hoeveelheden zonder veel bezwaar met organische meststoffen plaatsvinden en via stikstofbinding door klaver.

Insectenbestrijding

Bij in het geheel niet toepassen van insecticiden in de fruitteelt dient met name bij appel gerekend te worden op een opbrengstderving van ongeveer 25% (10% minder opbrengst, 15% aangetaste vruchten). Bij toepassing van geïntegreerde bestrijding met selectief werkende chemische middelen (Perimicarb) of bacteriepreparaten (*Bacillus thuriangiensis*) zodat de natuurlijke vijanden van de schadelijke insecten in stand worden gehouden en algemene teeltmaatregelen ⁴⁾ die preventief werken kan de schade beneden de 10% gehouden worden. Periodiek ongeveer eens in de 7 jaar kan een plaag optreden van bijvoorbeeld de appelzaagwesp. Bij vroegtijdiger ingrijpen met Perimicarb kan zeer grote schade worden voorkomen.

Schimmelziektenbestrijding

Bij het niet toepassen van Fungiciden bij de moderne appelrassen is de opbrengstderving door het optreden van schurft, meeldauw, gloeosporium, kanker zeer groot (+ 80%). Onderzoek om het hoger aantal bespuitingen (+ 20 per jaar) met Fungiciden te verminderen is nog nauwelijks van de grond gekomen.

Echter wel kan als vaststaand worden aangenomen dat om het gebruik van Fungiciden aanzienlijk te kunnen verminderen er in elk geval van minder vatbare rassen dient te worden uitgegaan in combinatie met andere cultuur- en afzetmaatregelen.

Onkruidbestrijding

De bodembehandeling in de fruitteelt bestaat voornamelijk uit het zogenaamde strokensysteem. Dit houdt in dat zich tussen de bomenrijen een grasbaan bevindt en de bomen op een zwartgehouden strook grond groeien. Deze strook wordt onkruidvrij gehouden, middels 2 à 3 bespuitingen per jaar met Herbiciden.

Door onkruidbestrijding op mechanische wijze uit te voeren of een ander type bodembehandeling (volvelds gras) kan de onderbegroeiing in de boomgaard gereguleerd worden.

Bedrijfstypen

De ontwikkelingen in de fruitteelt hebben geleid tot grotere bedrijven met minder arbeidskrachten en een beperkt sortiment per bedrijf. Momenteel wordt door de Nederlandse Fruittelers Organisatie (N.F.O.) gesteld dat op een modern fruitteeltbedrijf steeds 8 ha in produktie dient te zijn, voor opkweek is dan nog eens 4 ha nodig; zodat voor een 1-mans bedrijf de minimale bedrijfsgrootte 12 ha zou zijn. Teneinde groeimogelijkheden te behouden voor de toekomst zouden de nu gestichte bedrijven feitelijk nog groter dienen te zijn. Voor eventuele uitgifte van fruitteeltbedrijven in Zuidelijk Flevoland wordt een bedrijfsgrootte variërend van 20 tot 30 ha overwogen.

Het is evident dat een dergelijk grootschalig fruitteeltbedrijf met een beperkt sortiment slechts een zeer geringe rol kan spelen in het contact stedeling - platteland.

Gericht op voorziening van een lokale markt is het type bedrijf sortiment rijker (meer appelrassen, tevens stoof- en handperen, pruimen en bessen).

Dit bedrijfstype is tevens arbeidsintensiever + 1 arbeidskracht per 4 à 6 ha, sorteert op het eigen bedrijf, heeft eigen koelruimten en zet regelmatig kleine hoeveelheden af.

Dit meer arbeidsintensievere bedrijfstype behoeft zeker niet minder rendabel te zijn.

Afzet

1. In de V.S. en Engeland vindt een groeiende belangstelling plaats voor het zelf plukken van fruit. Deze afzetmethode is vanuit telers-oogpunt bezien zeer aantrekkelijk.

Vereisten zijn echter:

- voldoende parkeergelegenheid
- veilige in- en uitritten
- goed personeel
- gevarieerd sortiment.

2. Een ook in Nederland veel voorkomende afzetprocedure is: verkoop aan huis. Ook deze methode is voor de teler aantrekkelijk. In combinatie met 1 is een meer gevarieerd aanbod in sortiment mogelijk.

3. Verkoop via veiling. Deze mogelijkheid dient aanwezig te zijn om snel te kunnen afzetten als dat noodzakelijk is. In Nederland bestaat veilingplicht. De huidige situatie is dat veel telers bij verkoop aan huis direct aan consumenten in feite deze veilingplicht ontduiken. Onderhandse verkoop aan handelaren is toegestaan, doch loopt administratief via de veiling (veilinggeld).
Voor het stichten van bedrijven met een "alternatief" afzetpatroon zal zeker overleg noodzakelijk zijn met het Centraal Bureau voor Tuinbouwveilingen.

Omvang

In Nederland staan \pm 21.000 ha appel en 7.000 ha peren. In totaal 28.000 ha, hetgeen neerkomt op ca. 1 ha per 500 inwoners. Nu is Nederland - wat hard fruit betreft - een exporterend land (\pm 30%), zodat voor eigen voorziening ca. 1 ha per 750 inwoners resteert. Zodat maximaal bij 200.000 inwoners van Almere 270 ha fruit nodig zou kunnen zijn ter dekking van de lokale behoefte. Nu zal uiteraard slechts een bepaald deel van de bevolking direct in een "afzetbedrijf" zijn aankopen doen. Dit percentage is uiteraard moeilijk te schatten. Aan de andere kant zullen er ook afnemers zijn van buiten het Almeregebied. Een voorlopige schatting van 1 ha fruit per 1.500 inwoners lijkt wel verdedigbaar.

Conclusie

Het knelpunt van de milieuvriendelijke fruitteelt ligt in de grote gevoeligheid van de moderne appelfrassen voor ziekten (vruchtrot, meeldauw, schurft, kanker). Voor een aanzienlijke beperking van het huidige aantal bespuitingen (15 à 20) is een eerste vereiste om uit te gaan van minder gevoelige rassen.

Gezien vanuit het huidige appelsortiment met een sterke tendens tot eenzijdigheid, de noodzaak van een gevarieerd sortiment voor een bedrijfstype dat zich richt op lokale voorziening en het verlangen van de consument naar een zuiverder produkt is het toepassen van andere - doch minder ziektegevoelige rassen - zeer zeker van groot belang. De teeltoervaring met minder ziektegevoelige rassen in een moderne laagstamboomgaard is er echter niet. Het kan echter wel als gegeven worden beschouwd dat mede dientengevolge de produktie aanmerkelijk lager zal zijn dan van de moderne rassen. Het is niet verantwoord om dit risico op een particuliere ondernemer af te wentelen.

Voorstel

Het stichten van een specifiek fruitteeltbedrijf nabij Almere-Haven als B.i.e.b.-bedrijf met het volgende programma van eisen:

1. grootte \pm 12 ha
2. \pm 60% appels circa 8 rassen, zo resistent mogelijk tegen ziekten en plagen
 \pm 20% peren \pm 2 stoofperenrassen, 3 handperenrassen, \pm 10% pruimen, kersen,
 \pm 10% klein fruit (bessen, bramen, frambozen)
3. eigen koel- en sorteerruimten
4. mogelijkheid tot verkoop aan huis en van het plukken door de consument (parkeerruimte, verkoopruimte)
5. recreatieve mogelijkheden op het bedrijf (picknicktafels e.d.) of in de directie omgeving.

Volle grondsgroenteteelt

Extensieve bedrijven

De lichte kleigronden in het Almere zijn matig tot goed geschikt voor extensieve volle grondsgroenteteelt (koolsoorten, alle soorten peulvruchten, rode bieten e.d.). Dit type teelten kunnen zonder insecticiden en Fungiciden worden geteeld. Er is in de Langedijk een biologisch dynamisch bedrijf met goede resultaten (vrijwel geen lagere opbrengsten). Dit type bedrijf vereist aangepast materiaal voor mechanische onkruidbestrijding. Het knelpunt in dit type tuinbouwbedrijf vormt de onkruidbestrijding. Bedrijfs grootte circa 15 ha. Nader onderzoek zal dienen plaats te vinden naar de behoefte aan dit bedrijfstype.

Intensieve bedrijven

Voor de meer intensieve volle grondsgroenteteeltbedrijven is een licht zavelige humeuze grond en beregening met kwalitatief goed water een vereiste.

Bodemgesteldheid

De lichte kleigronden in het Almeregebied kunnen voor intensieve tuinbouw als weinig tot ongeschikt worden beschouwd. Door cultuurtechnische maatregelen, zoals diepploegen kan echter humeuze zware zavelgrond aan de oppervlakte worden gebracht. Plaatselijk is deze humeuze ondergrond reeds aanwezig aan het maaiveld in de vorm van de zogenaamde stortgronden. In hoeverre de stortgronden en/of gediëpploegde gronden geschikt zijn voor intensieve volle grondsgroenteteelt zal nader onderzocht moeten worden. In dit verband kunnen de ervaringen met de gediëpploegde kavel op de proefboerderij De Schreef nadere indicaties verschaffen.

Beregening

De beschikking over kwalitatief goed water voor beregening is een basisvereiste. Uit een eerste oriënterend onderzoek blijkt dat in het gebied ten oosten van Rijksweg 6 tussen de Veluwemeerdijk en de Hoge Vaart kwalitatief goed grondwater kan worden gewonnen. Ten westen van Rijksweg 6 is het diepe grondwater in het algemeen ongeschikt (te zout). De beschikbaarheid van de kwaliteit van het oppervlaktewater zal nader moeten worden nagegaan, alsmede de mogelijkheden tot onttrekking van diep grondwater (vergunningen, hoeveelheden).

Bedrijfstypen

Met beregening zijn op de zware humeuze zavel 2 teelten per jaar mogelijk. Daar zware grond o.a. inhoudt dat vroege teelten later uitvallen, de grond zich minder goed leent tot verplanten (perspotplanten) zullen 3 à 4 teelten per jaar zoals in Kennemerland waarschijnlijk niet mogelijk zijn. Een redelijke kans op rendabele exploitatie zou een bedrijfstype van 4 à 6 ha kunnen zijn met een schuur voor de mogelijkheid van trekteelten in de winter (witlof, rabarber). De mogelijkheden voor een dergelijk bedrijfstype zouden, vooral op de economische gevolgen moeten worden onderzocht.

Contacten

Het weergegevene bij fruit- en groenteteelt is mede de neerslag van gesprekken met dr. P. Gruys van de proefboomgaard De Schuilenburg en ing. Buishand groenteteeltdeskundige bij het Proefstation voor de Akkerbouw.

Dr. Gruys is begonnen aan onderzoek naar de vatbaarheid van "oude" appelrassen voor ziekten. De R.I.J.P. verleent momenteel aan dr. Gruys gelegenheid tot onderzoek naar milieuvriendelijke bestrijding van schimmelziekten bij appels. Dr. Gruys is gaarne bereid om mee te werken en mee te denken aan de opzet en de begeleiding van een milieuvriendelijk fruitteeltbedrijf.

De heer Buishand van het P.A. was voor kort werkzaam bij het proefstation voor de volle grondsgroenteteelt te Alkmaar. Deze beide proefstations bevinden zich op de altijd moeilijke weg naar een sterkere samenwerking, wellicht uitmondend in fusie.

Binnen het huidige P.A. en het proefstation voor de volle grondsgroenteteelt is waarschijnlijk voldoende kennis aanwezig om de economische mogelijkheden van milieuvriendelijke groenteteelt in het Almeregebied te kunnen aangeven.

Literatuur

1. Segeren, W.A. en J. Visser. Nieuwe normen voor de ontwatering van appelboomgaarden. Van Zee tot Land nr. 49 par. 103-126 (1971). Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders, Lelystad.
2. Visser, J. en H. Slager. Invloed van stikstofbemesting op opbrengst, vruchtkwaliteit en smaak bij appels. De Fruitteelt 64 (1974) nrs. 41, 42, 43.
3. Delver, P. Ontwikkelingen in de stikstofbemesting van boomgaarden. Stikstof 7 (1974) nr. 77, 136-145.
4. Gruys, P. Ontwikkelingen in de geïntegreerde bestrijding in boomgaarden. Proefboomgaard "De Schuilenburg" T.N.O. Lienden.
5. De Fruitteelt 1975 nr. 40 1074-1076. Op bezoek bij hoofdbestuursleden.
6. De Fruitteelt 1975 nr. 41 1098-1099. Rentabiliteit in fruitteelt.
7. Lord, W.J. De appelteelt in Massachusetts (II) De afzet. De Fruitteelt 1975 nr. 41, 1100-1103.
8. The Grower, pag. 185, 2-8-1975.